

Jord- och skogsbruksutskottet

Statsrådets redogörelse om genomförandet av FN:s handlingsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030

Till framtidsutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om genomförandet av FN:s handlingsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 (SRR 7/2024 rd): Ärendet har remitterats till jord- och skogsbruksutskottet för utlåtande till framtidsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande expert Taru Savolainen, statsrådets kansli
- ledande expert Katja Matveinen, jord- och skogsbruksministeriet
- forskningsprofessor Katriina Soini, Naturresursinstitutet
- ordförande Lassi Linnanen, Expertpanel för hållbar utveckling
- direktör Juha Ruippo, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- ordförande Juha Kantoniemi, Mjölkföretagarna rf
- naturskyddsrådgivare Jussi Nikula, WWF Finland
- chef för forskarteamet Hanna Pihkola, Teknologiska forskningscentralen VTT Ab.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- miljöministeriet
- Finlands Naturpanel
- Den finländska vetenskapspanelen för skogsbioekonomi
- Finlands klimatpanel
- Renbeteslagsföreningen
- Forststyrelsen
- Finlands miljöcentral
- Mellersta Finlands förbund
- Egentliga Finlands förbund
- Skogsindustrin rf
- Finlands naturskyddsförbund rf
- Svenska Lantbruksproducenternas Centraförbund SLC rf.

Utlåtande JsUU 6/2025 rd

Inget yttrande av

- Norra Österbottens förbund
- Finlands Yrkesfiskarförbund FYFF rf
- Förbundet för Ekologisk Odling rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt om genomförandet av handlingsprogrammet för hållbar utveckling

På FN:s toppmöte 2015 åtog sig Finland att genomföra det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling, Agenda 2030. Handlingsprogrammet omfattar 17 mål som tar fasta på att avskaffa fattigdom och att skapa hållbar utveckling där miljön, ekonomin och människan beaktas på lika villkor. I statsrådets redogörelse beskrivs regeringens åtgärder för att uppnå dessa mål under den pågående regeringsperioden. Statsrådet har sedan handlingsprogrammet antogs en gång per regeringsperiod lämnat riksdagen en redogörelse om genomförandet av Agenda 2030 och målen för hållbar utveckling. Redogörelsen har tidigare lämnats till riksdagen 2017 och 2020. Jord- och skogsbruksutskottet granskar i sitt utlåtande särskilt de mål för hållbar utveckling som gäller livsmedelstrygghet och användningen av naturresurser.

Enligt FN:s senaste utvärderingsrapport om hållbar utveckling har Finland i en internationell jämförelse kommit längst i genomförandet av målen. Enligt rapporten har Finland uppnått drygt 86 procent av de ovan nämnda 17 målen för hållbar utveckling. Finland har trots sin placering i topp betydande utmaningar med att uppnå målen inom den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling. Även när det gäller de negativa externa effekterna, alltså effekter som sträcker sig utanför landsgränserna, hänför sig Finlands utmaningar till växthusgasutsläpp och användningen av naturresurser. Lägesbilderna för hållbar utveckling har i redogörelsen, liksom i den hållbarhetsbedömning som statsrådets kansli har gjort, indelats enligt fem dimensioner av hållbarhet för att de ska vara så heltäckande som möjligt. Dimensionerna är ekologisk hållbarhet, mänsklig och kulturell hållbarhet, hållbarhet i fråga om demokratin, rättsstaten och säkerheten, social hållbarhet samt ekonomisk hållbarhet.

Jord- och skogsbruksutskottet anser det vara viktigt att även hållbarhet i fråga om demokratin, rättsstaten och säkerheten har lyfts fram som en väsentlig del av hållbarhetsbedömningen. Särskilt i det nuvarande geopolitiska läget är det viktigt att hållbarhet och säkerhet granskas samtidigt. Flera av målen för hållbar utveckling är starkt kopplade till varandra, men kopplingarna mellan målen blir inte till alla delar tillräckligt tydliga i redogörelsen där uppnåendet av varje mål bedöms separat för sig. Utskottet betonar att insatser som görs för att främja hållbar energisäkerhet och livsmedelstrygghet även bidrar till att förbättra försörjningsberedskapen och säkerheten. För att Finland ska vara hållbart och för att garantera landets övergripande säkerhet är det ytterst viktigt att landsbygdsområdena och olika delar av landet utvecklas jämlikt. Denna uppfattning får stöd också i statsrådets landsbygdspolitiska redogörelse som bereds för närvarande.

Utlåtande JsUU 6/2025 rd

Jordbruket och ett hållbart livsmedelssystem

Som ett exempel på hur hållbarhetsmålen är sammankopplade lyfter utskottet fram den globala matomställningen, som också berör den finländska livsmedelskedjan. Mål 2 i Agenda 2030 syftar till att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, nå bättre kosthållning och främja hållbart jordbruk. I det finländska välfärdssamhället är det mycket sällsynt att någon svälter. Även tillgången till säker och näringsrik mat alla tider på året är väl tryggad för alla befolkningsgrupper. Utskottet betonar att även om Finland är världens nordligaste jordbruksland, har man ändå lyckats behålla en hög kalkylmässig självförsörjningsgrad på cirka 80–85 procent inom livsmedelsproduktionen. Det är viktigt att värna om självförsörjningen också i framtiden.

Ur ett globalt perspektiv utgör den kraftiga befolkningstillväxten en utmaning för livsmedelsförsörjningen i världen. Samtidigt medför det föränderliga klimatet omfattande utmaningar för livsmedelstryggheten på olika håll i världen när det blir allt vanligare med torka, hetta och extrema väderfenomen. Klimatuppvärmningen hotar att begränsa livsmedelsproduktionen särskilt i områden där befolkningen redan ökar mest. Också bristen på råvaror, förlusten av pollinatörer och de sinande vattenresurserna hotar livsmedelstryggheten i stor utsträckning, vilket kan leda till instabilitet i samhället. Dessutom medför osäkerheten på grund av de geopolitiska spänningarna ett svårförutsägbart läge på marknaden. Dessa internationella utmaningar påverkar livsmedelsproduktionen även i Finland.

Regeringens åtgärder i fråga om mål 2 fokuserar särskilt på jordbrukets lönsamhet, livsmedelstryggheten och försörjningsberedskapen. För ett hållbart inhemskt livsmedelssystem krävs en lönsam inhemsk primärproduktion. Särskilt viktigt är det att på olika sätt öka lönsamheten inom primärproduktionen. Primärproduktionens konkurrenskraft måste stärkas både genom bättre marknadsvillkor och genom EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Åtgärderna i Finlands plan för den gemensamma jordbrukspolitik (CAP) 2023–2027 främjar flera av målen för hållbar utveckling. I enlighet med regeringsprogrammet bereds en långsiktig strategi för den inhemska livsmedelsproduktionen samt ett tillväxtprogram för livsmedelsbranschen som ökar livsmedelsexporten. I strategiarbetet skapas en vision om hur Finlands livsmedelssystem ska se ut 2040, vilka åtgärder som behövs för att uppnå det och vilka förändringar det finns orsak att förbereda sig på. Regeringen har förbundit sig att förbättra hållbarheten i det finländska livsmedelssystemet och fördubbla livsmedelsexporten före 2031.

Vid en bedömning av det finländska livsmedelssystemets hållbarhet är våra styrkor bland annat rikliga vattenresurser, låg användning av antibiotika för djur och växtskyddsmedel och andelen skogsmark runt åkrar. Finlands CAP-plan omfattar ett brett spektrum av åtgärder som främjar naturens mångfald och produktionsdjurens välbefinnande. En del av åtgärderna är obligatoriska för alla jordbrukare och samtidigt också en förutsättning för utbetalning av jordbruksstöd. En del av åtgärderna är däremot frivilliga. Ett hållbart jordbruk är också kopplat till de landbaserade ekosystemen och naturens mångfald, som behandlas nedan. Mångfalden på jordbruksområdena kan förbättras bland annat genom att öka ängsmarkerna och främja ekologisk produktion. En mångsidig jordbruksnatur bidrar till att trygga förutsättningarna för en hållbar livsmedelsproduktion. Jordbruk som stöder den biologiska mångfalden främjar också den finländska livsmedelsproduktionens kriställighet.

Utlåtande JsUU 6/2025 rd

Hållbar användning av vattenresurser och skogar

Mål 6 i Agenda 2030 syftar till att säkerställa tillgången till och en hållbar användning av vatten samt sanitet för alla. I redogörelsen lyfts det fram att Finland har väl utvecklade vattentjänster och en fungerande sanitet av hög kvalitet. Uppskattningsvis hälften av finländarnas vattenanvändning riktar sig utanför landets gränser i och med internationell produktion, handel och import. Vattenfotavtrycket för en enskild produkt beror i hög grad på var och hur produkten har producerats samt hur mycket produktionen har belastat de lokala vattenresurserna och vattendragen. Utländska jordbruksprodukter täcker fyra femtedelar av den finländska konsumentens vattenfotavtryck som importprodukterna orsakar. Jord- och skogsbruksministeriet har tillsammans med fyra andra ministerier utarbetat en handlingsplan som stöder målet om att finländska företag ska vara bäst i världen på vattenansvar 2030. Enligt utskottet är det viktigt att det starka finländska vattenkunnandet kan utnyttjas även internationellt för att främja en god förvaltning av vattenresurserna.

I mål 6 ingår också att förbättra vattnens ekologiska status. Goda resultat har uppnåtts inom restaureringen av våtmarker och fågelvatten med hjälp av livsmiljöprogrammet Helmi. Samtidigt pågår också projekt för restaurering av försämrade myrkosystem. Dessutom förbättras vandringsfiskarnas levnadsförhållanden och strömmande vattendrag återställs i enlighet med regeringsprogrammet. Programmet för återhämtning av vandringsfiskbestånden (Nousu) fortsätter och vidareutvecklas, och med hjälp av programmet genomförs många olika projekt för att förbättra fiskarnas vandringsvägar. Vandringsfiskbeståndens välfärd är av betydelse för biologisk mångfald, hållbar naturturism och fritidsfiske.

Mål 15 i Agenda 2030 går ut på att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, bruka skogar hållbart, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald. I Finland främjar den nationella skogsstrategin 2035 en hållbar skötsel och användning av skogarna till exempel genom rekommendationer för skogsvård. Utskottet konstaterar att mångfalden i skogarna kan tryggas genom att stärka skogarnas viktiga strukturella egenskaper i samband med skogsbruksåtgärder, till exempel genom att se till att det i skogarna i tillräcklig utsträckning finns kvarlämnad död ved, naturvårdsträd och skyddszoner och att andelen lövträd ökas.

Utskottet påpekar att enligt en utredning som gjordes i EU år 2020 finns det cirka 3,6 miljoner hektar skog i Europa som tillhör den strängaste skyddsklassen, varav cirka hälften, det vill säga 51,4 procent, finns i Finland. Enligt redogörelsen fortsätter regeringen att vidta åtgärder för att skydda skogarna. Handlingsplanen för den biologiska mångfalden i skogarna i södra Finland (Metso) och det ovan nämnda livsmiljöprogrammet Helmi är också i fortsättningen viktiga för att uppnå målen för skogarnas mångfald. Genom Metso-programmet kan privata skogsägare skydda mångfalden i sina skogar. Skogsägaren kan skydda sin skog antingen för viss tid eller permanent eller genom att utföra naturvårdsarbeten. Dessutom konstateras det i redogörelsen att regeringen vidtar åtgärder för att minska skogsdikningens konsekvenser för miljön och vattendragen.

Utlåtande JsUU 6/2025 rd

Hållbara konsumtions- och produktionsmönster

Mål 12 i Agenda 2030 går ut på att säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Syftet med det globala ansvaret är att förhindra och minska negativa externa effekter (fotavtryck) och stärka de positiva externa effekterna (handavtryck). Enligt statsrådets redogörelse är de negativa externa effekterna av Finlands verksamhet, det vill säga konsekvenserna som sträcker sig utanför landets gränser, betydande. I en jämförelse mellan 167 länder placerar sig Finland på plats 139. Finlands utmaningar i fråga om de negativa externa konsekvenserna är avskogningen samt de klimat- och kväveutsläpp som orsakas på andra håll i världen till följd av vår import. Utskottet har redan i sitt utlåtande om den föregående redogörelsen om handlingsprogrammet Agenda 2030 slagit fast att man i betydligt högre grad måste beakta de globala konsekvenserna av produktion och konsumtion i Finland och motverka de skadliga konsekvenserna (JsUU 3/2021 rd — SRR 3/2021 rd). Ansvar i fråga om importerade livsmedel och råvaror innebär bland annat att den globala livsmedelsproduktionen och den inhemska produktionen ska bedömas utifrån samma hållbarhetskrav.

Enligt redogörelsen är målsättningen att Finland utnyttjar sina naturresurser på ett hållbart sätt för att öka sin självförsörjningsgrad, vilket också ligger i linje med målen i strategin för cirkulär ekonomi. Enligt strategin för cirkulär ekonomi måste förbrukningen av icke-förnybara naturresurser fås att minska och ersättas med förnybara råvaror. I en utredning som utskottet fått föreslå det flera metoder för att konkretisera målet om ett hållbart nyttjande av naturresurser, bland annat ett nationellt avtal om naturresurser som också föreslagits i bedömningarna i anslutning till programmet för främjande av cirkulär ekonomi. Främjandet av biogasproduktionen lyfts också fram som ett positivt exempel på hur olika hållbarhetsmål kan genomföras på ett sätt som främjar flera mål samtidigt. I Danmark används redan 75 procent av stallgödseln från gårdarna till biogasanläggningar, vilket minskar gårdarnas koldioxidavtryck och främjar cirkulär ekonomi när gödseln utnyttjas både för näringsämnen och energi.

Även i Finland finns det positiva praktiska exempel på verksamhet inom cirkulär ekonomi. Fabrikerna inom skogsindustrin följer principerna för cirkulär ekonomi när kemikalier och vatten cirkulerar i processerna. De biflöden som uppkommer vid produktionen utnyttjas dessutom redan nu till 95 procent antingen som material eller förnybar energi. Sett till nivån i hela Europa är också återvinningsgraden för papper och kartongförpackningar mycket hög i Finland. Den förnybara energins andel av energiproduktionen inom den inhemska skogsindustrin var 92 procent år 2023. Utifrån strategin för cirkulär ekonomi vill regeringen dessutom uppnå en så hög förädlingsgrad som möjligt vid användningen av trä och på så sätt främja möjligheterna att öka förädlingsvärdet i skogsindustrin som baserar sig på inhemska förnybara råvaror. Träbyggandet ökas genom incitament och genom avveckling av reglering i anslutning till det, framgår det av redogörelsen.

Enligt redogörelsen är målet att Finland ska vara en föregångare när det gäller ren energi och koldioxidhandavtryck. Målet är att Finland ska skapa tillväxt inom den rena ekonomin i hemlandet och genom export bidra till att fasa ut förorenande lösningar på andra håll i världen. Utskottet betonar att det för att målet ska uppnås krävs satsningar på forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet så att man kan säkerställa att Finland har en ledande ställning i den globala konkurrensen när det gäller utveckling och export av rena lösningar. Läget för hållbara innovationer är svårt på ett globalt plan eftersom de konkurrerar på samma marknad som traditionella lösning-

Utlåtande JsUU 6/2025 rd

ar som orsakar miljöskador. För att stärka Finlands konkurrenskraft förutsätts det att de åtgärder för att främja forskning, utveckling och innovationer som vidtas inom olika sektorer och på olika förvaltningsnivåer stöder varandra och går i samma riktning.

Utskottet fäster slutligen uppmärksamhet vid att det med befintliga indikatorer och kunskapsunderlag är svårt att på ett tillförlitligt sätt följa hållbarheten i användningen av naturresurser. Det behövs ytterligare forskning om vilka indikatorer som är lämpligast och internationellt jämförbara samt vilka målnivåer som ska fastställas för dem. Också beräkningen av ovan nämnda koldioxidhandavtryck, som syftar till att beskriva ett företags eller en produkts positiva miljöpåverkan i förhållande till konkurrerande produkter eller tjänster, bygger på väldigt många antaganden och är därför förknippad med en mängd osäkerhetsfaktorer. Vid genomförandet av handlingsprogrammet Agenda 2030 är det viktigt att inse att de olika hållbarhetsmålen ofta är sinsemellan motstridiga och konkurrerande. Utöver olika former av ekologisk hållbarhet är det viktigt att också beakta dimensionerna av social hållbarhet och förutse de eventuella negativa konsekvenser som olika utvecklingsförlopp och politiska åtgärder har för olika befolkningsgrupper och områden.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Jord- och skogsbruksutskottet föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 19.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Jenna Simula saf
medlem Anne Kalmari cent
medlem Markku Eestilä saml
medlem Tiina Elo gröna
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Helena Marttila sd
medlem Anders Norrback sv
medlem Timo Suhonen sd
medlem Peter Östman kd
ersättare Johan Kvarnström sd

Sekreterare var

utskottsråd Tuire Taina.

Utlåtande JsUU 6/2025 rd

Avvikande mening

Avvikande mening

Motivering

Statsrådets redogörelse om genomförandet av FN:s handlingsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 (SRR 7/2024 rd) misslyckas med att göra en övergripande granskning av den hållbara utvecklingen och saknar en koppling till regeringens politik som strävar efter att undergräva alla dimensioner av hållbar utveckling. Regeringens åtgärder ökar fattigdomen och försvagar klimat- och miljöpolitiken genom såväl lagstiftning som nedskärningar. Som det konstateras också i utskottets utlåtande lyfter redogörelsen inte i tillräcklig utsträckning fram sambanden mellan olika hållbarhetsmål. Granskningen utgår från ett stuprörstänkande och konsekvensbedömningen är dåligt underbyggd. Sammantaget lider handlingsprogrammet Agenda 2030 av bristen på finansiering och regeringen fortsätter skära till exempel i den internationella klimatfinansieringen.

Utgångspunkten för redogörelsen är att hållbarheten granskas på ett balanserat sätt utifrån ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt perspektiv. Det är dock viktigt att inse att ekologisk hållbarhet skapar grunden för ekonomisk och social hållbarhet. Redogörelsen ger också en bild av den ekologiska hållbarheten i Finland som är positivare än i verkligheten, eftersom den exempelvis inte beaktar konsekvenserna av regeringen Orpos många försämringar i klimat-, miljö- och bostadspolitik.

Finland har betydande utmaningar med att uppnå den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling, vilket också påpekas i utlåtandet. Internationellt sett hör Finland till de länder vars verksamhet har de största negativa externa effekterna när det gäller växthusgasutsläpp och användning av naturresurser. Användningen av naturresurser är på en helt ohållbar nivå i Finland. Samtidigt har regeringen minskat finansieringen för att främja cirkulär ekonomi. Jag instämmer i det som utskottet redan i sitt utlåtande om den föregående redogörelsen om Agenda 2030 påpekat om att man i betydligt högre grad måste beakta de globala konsekvenserna av produktion och konsumtion i Finland och motverka de skadliga konsekvenserna.

I utskottets utlåtande behandlas särskilt de dimensioner av hållbar utveckling som berör jordbruket och livsmedelssystemet och som hänför sig till mål 2 i Agenda 2030. Även om jag i och för sig instämmer i det som sägs i utlåtandet finns det en viktig aspekt som inte alls har lyfts fram; med tanke på ett hållbart livsmedelssystem, livsmedelsförsörjningen och försörjningsberedskapen är det mycket viktigt att i allt högre grad övergå till att producera växtbaserad mat. Enligt Naturresursinstitutets utredning är det möjligt för Finland att vara helt och hållet självförsörjande på vegetabiliskt protein före 2040 så att också näringsrekommendationerna uppfylls. Vi vet också att växtbaserad kost har en betydligt lägre miljöbelastning. Staten bör stödja denna hållbarhetsomställning till exempel genom ett investeringsprogram.

I utskottets utlåtande beaktas inte heller i tillräcklig utsträckning det akuta läget inom markanvändningssektorn och att våra skogar håller på att bli en utsläppskälla eller det faktum att regeringen inte har vidtagit några åtgärder alls för att återupprätta kolsänkan. Enligt redogörelsen "fortsätter regeringen att vidta åtgärder för att skydda skogarna". Samtidigt ökar avverkningsvolymerna, genuina naturvårdsåtgärder skärs ned och skyddet av gamla skogar förknippas med för

Utlåtande JsUU 6/2025 rd
Avvikande mening

stränga kriterier som står i strid med vetenskapen. Regeringens skogspolitik utgår från skogsindustrins intressen och en kortsiktig och ohållbar användning av skogarna som leder till att antalet hotade skogsbiotoper fortsätter öka.

Avvikande mening

Jag föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 19.3.2025

Tiina Elo gröna